

DOKUMENTACJA BADAŃ KONSERWATORSKICH
BUDYNEK PROKURATURY REJONOWEJ W MRĄGOWIE PRZY
UL. WOJSKA POLSKIEGO 6D, działka nr 185/6, obręb 6

Zlecniodawca:

Sławomir Hryniewicz C.A.A. S.C.,
ul. Dąbrowszczaków 39, 10-900 Olsztyn

Zlezeniobiorca:

Pracownia Archeologii i Konserwacji Zabytków
Małgorzata Birezowska
ul. Osińskiego 7/9, 10-010 Olsztyn

Wykonawcy badań:

Małgorzata Birezowska, Maria Bigoś-Bojarska

Olsztyn, 2022 rok

Dokumentacja chroniona Prawem Autorskim Dz. U. Nr 24 poz. 83 z 23.02.1994 r.
WSZELKIE ZMIANY, POWIELANIE, UDOSTĘPNIANIE OSOBOM TRZECIM BEZ ZGODY AUTORÓW ZABRONIONE

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	3
IDENTYFIKACJA OBIEKTU	
DANE DOTYCZĄCE PRAC	
CEL OPRACOWANIA	
CZAS TRWANIA PRAC	
PODSTAWA OPRACOWANIA	
1. RYS HISTORYCZNY I OPIS OBIEKTU.....	4
2. WYNIKI BADAŃ STRATYGRAFII NAWARSTWIENÍ	5
2.1. STRATYGRAFIA	
2.2. WNIOSKI	
3. PODSUMOWANIE	8
3.1. WNIOSKI KOŃCOWE	
3.2. UWAGI DO PROJEKTU KOLORYSTYKI	
4. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH	11
4.1. OPIS STANU ZACHOWANIA ZABYTKU	
4.2. WSKAZANIE OCZEKIWANYCH EFEKTÓW PRAC	
4.3. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH – wskazanie przewidzianych do wykonania czynności, z podaniem metod, materiałów i technik	

RYCINY

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

WSTĘP

IDENTYFIKACJA OBIEKTU

- Rodzaj obiektu: budynek użyteczności publicznej (prokuratury)
- Miejsce: Mrągowo, ul. Wojska Polskiego 6A, działka nr 185/6, obręb 6
- Czas powstania: ok. 1899 rok z późniejszymi zmianami
- Styl: historyzujący
- Autor: nieznany
- Właściciel: Prokuratura Okręgowa, ul. Dąbrowszczaków 12, 10-959 Olsztyn

DANE DOTYCZĄCE PRAC

- Zleceniodawca: C A.A. S.C., ul. Dąbrowszczaków 39, 10-900 Olsztyn
- Zleceniobiorca: Pracownia Archeologii i Konserwacji Zabytków, 10-010 Olsztyn, ul. Osińskiego 7/9
- Wykonawcy badań: mgr Małgorzata Birezowska, mgr Maria Bigoś-Bojarska
- Fotografie: archiwum PAiKZ Olsztyn, archiwum C.A.A. Olsztyn

CEL OPRACOWANIA

Przedmiotowy budynek jest wpisany do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego.

Celem niniejszej pracy jest opracowanie wyników badań konserwatorskich, w tym stratygrafii nawarstwień, polegających na określeniu rozwiązań pierwotnych oraz wtórnych, aktualnego stanu zachowania zabytku, przyczyny zniszczeń oraz opracowaniu programu prac konserwatorskich w zakresie planowanej inwestycji. Badania dotyczą ścian zewnętrznych budynku, ogrodzenia, stolarki i ślusarki budowlanej.

CZAS TRWANIA PRAC

grudzień 2022 r.

PODSTAWA OPRACOWANIA

- umowa
- oględziny obiektu
- prace badawczo-sondazowe na obiekcie
- Plan z 1 poł. XX w. w: F.R. Barran, Stadte – Atlas Pstpreussen, Leer. 1988
- Marczuk W., Mrągowo, Mikołajki na starej widokówce, Mrągowo 2006
- Świętochowska I., Budynek nr 23 w kompleksie koszarowym przy Al. Wojska Polskiego w Mrągowie. Badania na obecność polichromii na elewacji i stolarce otworowej, Ostróda sierpień 2006, archiwum WUOZ w Olsztynie
- Pill A. i E., Ekspertyza konserwatorska, Budynek przy ul. Wojska Polskiego 5a, działka nr 22/28 w Mrągowie z Aneksem, Toruń 2010, archiwum WUOZ w Olsztynie
- Ulewicz A., Badania konserwatorskie nawarstwień malarskich na elewacjach budynku warsztatowo-diagnostycznego przy ul. Wojska Polskiego 20 na działce nr 6-22/25 w Mrągowie, Olsztyn listopad 2010
- Teczka obiektu: Zespół koszarowy, ul. Wojska Polskiego 6, archiwum WUOZ w Olsztynie
- Ulatowska U., Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa, Zespół koszar, Al. Wojska Polskiego, Mrągowo, WUOZ Olsztyn, sierpień 2007 r.
- decyzja W-M WKZ dnia 27.11.2006 r. w sprawie wpisania zespołu dawnych koszar piechoty położonych przy ul. Wojska Polskiego w Mrągowie do rejestru zabytków
- Inwentaryzacja architektoniczna, 2022 r., I. Matuszewicz, C A.A. S.C., Olsztyn

- Czubiel L., Domagała T., Zabytkowe ośrodki miejskie Warmii i Mazur, Olsztyn 1969
- Wakar A., Mrągowo. Z dziejów miasta i powiatu, Olsztyn 1975.

1. RYS HISTORYCZNY I OPIS OBIEKTU

Mrągowo (d. Segensburg, Sensburg, Żądzbork, od 1947 r. Mrągowo) uzyskało prawa miejskie na początku XV w. Usytuowane na pograniczu Barcji i Galindii. Wcześniej w 1348 r. Krzyżacy założyli w miejscu otoczonym ze wszystkich stron jeziorami dom zakonny przy którym powstała i rozwijała się osada. Piętnastowieczny układ przestrzenny miasta ukształtowały warunki geomorfologiczne. Układ zbliżony do prostokąta z wydłużonym rynkiem na dłuższej osi dostosowany był do rzeźby terenu. Wielkie pożary w 1698 i 1822 roku miały również istotny wpływ na historyczną tkankę miejską. Już od 2 poł. XVII w. na terenie miasta stacjonowało okresowo lub w dłuższym okresie wojsko.

Pod koniec XIX w. miasto otrzymało połączenia kolejowe z Kętrzynem, Biskupcem i Piszem co wpłynęło pozytywnie na szybszy rozwój Mrągowia.

W 1899 r. rozpoczęto budowę koszar dla miejscowego garnizonu na południe od miasta, w pobliżu drogi prowadzącej do Mikołajek. Po zachodniej stronie drogi Kasernement Strasse (Koszarowa, ob. ul. Wojska Polskiego) wzniesiono pierwsze budynki koszarowe. Ulokowano w nich pierwszy i drugi batalion regimentu mazurskiego nr 146. Do zakończenia prac w 1903 r. wybudowano kolejne budynki koszar po przeciwnej stronie drogi dla kolejnych oddziałów piechoty i 6. batalionu karabinów maszynowych. Głównym wykonawcą prac była firma budowlan F. Bludaua z Istenburga (ob. Czarniachowski). Architekt Serbin sprawował nadzór nad przebiegiem inwestycji. Koszary zostały ogrodzone. Prowadziła do nich reprezentacyjna brama wjazdowa. Już na początku XX w. zaczęto budować w okolicy osiedla domów dla rodzin wojskowych. Od 1 kwietnia 1909 r. do 1918 r. stacjonował w koszarach pierwszy i trzeci batalion piechoty regimentu warmińskiego nr 151 razem ze sztabem. Podczas pierwszej wojny światowej na krótko obiekty zostały przejęte przez Rosjan. Mrągowo przestało być miastem garnizonowym na mocy traktatu wersalskiego. W 1920 r. w koszarach swoją siedzibę znalazła szkoła policyjna dla Prus Wschodnich i Zachodnich. W części budynków ulokowano urząd finansowy, w innych powstały mieszkania dla bezdomnych. W 1935 r. po dojściu Hitlera do władzy zamknięto szkołę policyjną.

Po drugiej wojnie światowej Mrągowo zniszczone było w ok. 20%, nie ponosząc zbyt wielkich strat w stosunku do innych miejscowości. Od stycznia do 15 grudnia 1945 r. w koszarach stacjonowały wojska radzieckie. Następnie rozlokowano oddziały Wojska Polskiego z jednostek wojsk lotniczych i obrony przeciwlotniczej. Po wyjściu z koszar wojska, na początku XXI w. budynki zostały sprzedane różnym podmiotom m.in. Gminie Miejskiej Mrągowo i Prokuraturze Rejonowej w Mrągowie.

Budynek pod nr 6D usytuowany jest poza głównym centrum miasta, w kierunku południowym po zachodniej stronie ul. Wojska Polskiego. Wchodzi w skład zespołu dawnych koszar piechoty z lat 1899 r. Budynek dawnego sztabu wojskowego, obecnie siedziba Prokuratury Rejonowej w Mrągowie. Wolnostojący, w sąsiedztwie budynków przy ul. Wojska Polskiego 6A i 6E. Teren z lekkim spadkiem w kierunku ulicy. Obiekt na planie nieregularnym, podłużny na linii wschód-zachód. Ustawiony szczytem do ulicy. Częściowo podpiwniczony, z nieużytkowym poddaszem. Z głębokim ryzalitem w elewacji północnej, niskim ryzalitem w elewacji wschodniej oraz płytkim w elewacji południowej. Z przybudówką od strony zachodniej na przedłużeniu elewacji południowej. Obiekt w części środkowej i przybudówka dwukondygnacyjny, na skrajach trójkondygnacyjny. Przekryty dachem wielospadowym, krytym ceramiczną dachówką esówką. Budynek murowany z cegły pełnej ceramicznej. Cokół ceglany. Elewacje częściowo otynkowane, częściowo z licem

ceglanym, parapety i cokół z cegły klinkierowej. Z bogatym detalem architektonicznym z cegły: gzymsy wieńczące, fryzy, opaski drzwiowe, okienne niektóre łączące otwory w grupy. Stolarka okienna biała z PCV współczesna. Ślusarka drzwiowa i okienna piwniczna wtórna odpowiednio w kolorach brązowych i srebrnym. Od strony południowej wtórne zejście do piwnicy ze schodami wydzielonymi murem. Opaska betonowa wokół budynku.

Ogrodzenie pełne z cegły ceramicznej, częściowo tynkowane. Zwieńczone dekoracyjnym gzymsem. Przekryte betonową wylewką. Podzielone na przęsła ceglanymi słupkami. Wnętrza przeszły tynkowane. Metalowa brama wjazdowa od strony północnej.

Lico ceglane z czerwonymi płaskimi fugami, częściowo przemalowane. Partie tynkowane barwy spłowiełej jasnej żółci. Stolarka okienna w kolorze białym, ślusarka i stolarka otworowa w brązach.

Stan zachowania elewacji – ogólnie zły.

Roboty budowlane:

- początek XXI w. - wymiana stolarki okiennej i remont dachu

2. WYNIKI BADAŃ STRATYGRAFII NAWARSTWIEŃ

We wstępnej fazie badań przeprowadzono dokładne oględziny obiektu. Zapoznano się z dostępnymi opracowaniami oraz przeprowadzono wywiad z obecnym właścicielem. Wykonano dokumentację fotograficzną obiektu ze szczególnym uwzględnieniem charakterystycznych dla badanych elementów odsłoniętych w odkrywkach warstw. Większość odkrywek miała na celu określenie pierwotnej kolorystyki.

Badania wykonano na elewacjach, a także na zabytkowej stolarce otworowej zewnętrznej. W sumie wykonano 18 odkrywek w większości punktowych: 14 na ścianach elewacji i 4 na stolarce otworowej. Wszystkie udokumentowano fotograficznie. Pobrano próbki w celu sporządzenia przekrojów nawarstwień. Wykonano fotografie makroskopowe 17. naszlifów próbek zatopionych w żywicy. Miejsca usytuowania odkrywek i pobrania próbek przedstawiono na Ryc. 5, 6. Kolorystykę podano według wzornika NCS z zastrzeżeniem, że jest zbliżona do oryginalnej.

2.1. STRATYGRAFIA

elewacje

powierzchnia tynkowana

Elewacje po powstaniu przybudówki miały kolor tynku w ciepłym odcieniu piaskowym. Tynk dwuwarstwowy, wierzchni z fakturą.

Odkrywka 1 (Próbka 1), Odkrywka 2 (Próbka 2), Odkrywka 3 (Próbka 3), Odkrywka 4 (Próbka 4), Odkrywka 8 (Próbka 10), Odkrywka 9, Odkrywka 10 (Próbka 11), Odkrywka 13 (Próbka 16) (ryc. 5,6; fot. 12-19, 23-24, 27-31) – powierzchnia ściany; elewacje zachodnia, wschodnia, północna, południowa, w przyziemiu i na trzeciej kondygnacji, przybudówka i starsza część

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
4	III	wtórna	kremowa	
3	II	wtórna	niebieskawa	
2	I	przed 1916 r.	szara przeklejona lub brud	
1			tynk	do 0,5 cm, faktura

Odkrywka 6 (Próbka 8) (ryc. 6; fot. 23-24) – powierzchnia ściany; elewacja zachodnia

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
4	III	wtórna	biała	
3	II	wtórna	biała	
2	I	przed 1916 r.	szara przeklejona lub brud	
1			tynek	do 0,5 cm, faktura

Odkrywka 7 (Próbka 9) (ryc. 6; fot. 25, 26) – powierzchnia ściany; elewacja zachodnia;
Na powierzchni spodniego tynku zaobserwowano żółtawą kolorystykę. Przypuszczalnie należała do pierwszego opracowania kolorystycznego budynku.

Odkrywka 11 (Próbka 14) (ryc. 6; fot. 32-33) – powierzchnia portalu drzwi wejściowych w elewacji północnej

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
7	V	wtórna	brązowa	
6	IV	wtórna	brązowa	
5	III	wtórna	brązowa	
4	II	wtórna	szara	
3	I	1899 r.	szara	
2			twarda szara masa	
1			tynek	

Odkrywka 12 (Próbka 15) (ryc. 6; fot. 34-35) – powierzchnia portalu otworu wejściowego w elewacji północnej przybudówki

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
11	IV	wtórna	brązowa	
10	VIII	wtórna	rdzawobrązowa	
9	VII	wtórna	brązowa	
8	VI	wtórna	brązowa	
7	V	wtórna	szara	
6	IV	wtórna	szarobeżowa	
5	III	wtórna	szara	
4	II	wtórna	szara	
3	I	1. poł. XX w.	ciemna szara	
2			szara	
1			tynek	

ogrodzenie

powierzchnia tynkowana

Odkrywka 5 (Próbka 7) (ryc. 6; fot. 20-22)- ogrodzenie od strony zewnętrznej

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
5	IV	wtórna	żółtawa	
4	III	wtórna	żółtawa z brudem	
3	II	wtórna	szarawa	
2	I	1 poł. XX w.	niebieskawa	
1			tynek	do 0,5 cm, faktura

Odkrywka 14 (Próbka 17) (ryc. 6; fot. 38-39)- ogrodzenie od strony dziedzińca

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
4	III	wtórna	kremowa	
3	II	wtórna	szarawa	
2	I	1 poł. XX w.	szara cementowa	
1			tynk	

stolarka okienna

Wtórne okienka piwniczne z ościeżem drewnianym i ślusarką skrzydła okna

Odkrywka d₁ (Próbka 5) (ryc. 5; fot. 40-43) - ościeże; elewacja południowa.

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
5	V	wtórna	brązowa	
4	III	wtórna	brązowoszara	
3	II	wtórna	szaroniebieska	
2	I	2 poł. XX w.	przeklejenie	
1			drewno	

stolarka drzwiowa

Odkrywka d₂ (Próbka 6), (ryc. 5; fot. 46-48) - drzwi wejściowe do piwnicy– awers: elewacja południowa

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
3	I	XXI w.	brązowa	
2			przeklejenie	
1			drewno	

Odkrywka d₃ (Próbka 12), (ryc. 5; fot. 44, 45) - drzwi wejściowe do piwnicy– awers: elewacja południowa

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
4	III	wórna	brązowa	
3	II	wórna	szaroniebieska	
2	I	XX w.	szara	
1			drewno	

Odkrywka d₄ (Próbka 13) (ryc. 6; fot. 41-51) – nadświetle oryginalnej stolarki, elewacja północna

Warstwy technologiczne	Warstwy chronologiczne	Datowanie	Określenie warstw	Grubość warstw
11	IV	wtórna	brązowa	
10	VIII	wtórna	brązowa	
9	VII	wtórna	brązowa	
8	VI	wtórna	brązowa	
7	V	wtórna	szara	
6	IV	wtórna	beżowoszara	
5	III	wtórna	szara	
4	II	wtórna	ciemna szara	
3	I	1899 r.	szara	
2			przeklejenie	
1			drewno	

Jak wynika z przeprowadzonych badań przypuszczalnie natrafiono na tynk z okresu powstania budynku w 1899 r., z żółtawą powierzchnią, bez malatury.

W następnej fazie prawdopodobnie związanej z nowymi zadaniami obiekt powiększono o przybudówkę. Być może wówczas wszystkie elewacje ujednolicono nowymi wyprawami tynkowymi z fakturą na powierzchni. Kolorystyka wynikała z naturalnej barwy tynku i cegieł ciemniejszych klinkierowych oraz jaśniejszych licowych. Stolarka drzwiowa była barwy szarej, okiennej nie znamy.

Wstępna kolorystyka według wzornika NCS

Tynki na elewacji – m. S 1010–Y 20R i S 1010–Y20R (piaskowy)

Stolarka drzwiowa – S 5005-B 80 G (szary)

Ślusarka drzwiowa – m. S 6020- Y80R i S 6020- Y90R (rdzawobrazowy)

3. PODSUMOWANIE

3.1. WNIOSKI KOŃCOWE

Na podstawie informacji dostępnych w literaturze i archiwaliach obiekt datowany jest na ok. 1899 r., wybudowany w zespole budynków koszarowych. Z analizy fotografii archiwalnej z ok. 1916 r. oraz planu koszar z ok. 1903 r. wnioskować można, że dobudówka w części elewacji południowej powstała przed 1916 r. Trudno stwierdzić, czy istniało już wtedy ogrodzenie zewnętrznego dziedzińca. Mur ogrodzenia tylko w części starszej elewacji zachodniej jest płytko z nią przewiązany. Na elewacji zachodniej budynku zasadniczego nie było od strony północnej, w 1916 r. skrajnych dwóch otworów okiennych w partii drugiej kondygnacji. Świadczy to o dość wczesnych przekształceniach związanych zapewne z określonym zapotrzebowaniem oraz w późniejszym czasie. Wyniki badań konserwatorskich wskazują, również na dość szerokie zmiany w obrębie badanych elewacji. Na najstarsze opracowanie prawdopodobnie natrafiono w odkrywcę nr 7 na elewacji zachodniej. Pierwotny zagładzany tynk ma powierzchnię jasnożółtawą, co może potwierdzać, że najstarsza kolorystyka zespołu koszar była żółtawa. Kolejne nawarstwienia pochodzą z okresu powstania przybudówki i zostały zaobserwowane na wszystkich elewacjach. Zbudowane były z dwuwarstwowego tynku wapienno-piaskowego, spodniego grubości do 1,5 cm i kilkumilimetrowej grubości tynku fakturalnego. Przypuszczalnie niemalowanego, o naturalnej powierzchni. Ogrodzenie miało jasną kolorystykę, przypuszczalnie jest młodsze. Kolejne nawarstwienia są odpowiednio w kolorze szarym, błękitnym, białawym, jasnokremowym.

Następne fazy kolorystyczne można łączyć z remontami oraz lokalnymi naprawami. Stolarka drzwiowa była pierwotnie szara. Ościeża otworów drzwiowych również szare. Ślusarka drzwiowa jest wtórna przypuszczalnie z k. XX w. lub początku XXI w. Pierwsze wymalowanie jest w kolorze rdzawobrazowym, kolejne na niektórych drzwiach brązowe. Okienka piwniczne i otwór drzwiowy do piwnicy wraz z murkiem ogrodzenia są wtórne. Otwory zostały wykute w ceglanym fundamencie, wzmocnione nadprożami. Ościeża i drzwi są drewniane, okienka piwniczne metalowe.

Warstwy malarskie nie przedstawiają większych wartości artystycznych, są świadectwem historii obiektu w zakresie estetycznym i użytkowym.

3.2. UWAGI DO PROJEKTU KOLORYSTYKI

W projekcie kolorystycznym elewacji należy przyjąć jasną naturalną kolorystykę tynku fakturalnego. Stolarkę i ślusarkę ujednolicić albo w kolorze szarym najstarszym, albo rdzawobrązowym.

4. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
BUDYNEK PROKURATURY REJONOWEJ W MRĄGOWIE PRZY UL. WOJSKA POLSKIEGO 6D

mgr Małgorzata Birezowska
dyplomowany konserwator zabytków nr dypl. 5141/H UMK
mgr Maria Bigoś-Bojarska
dyplomowany konserwator dzieł sztuki nr dypl. 993

4.1. OPIS STANU ZACHOWANIA ZABYTKU

4.1.1. Elewacja

Ogólnie elementy ceglane i tynkowane elewacji zachowane są w dość złym stanie. Obecnie widoczne są znaczne miejscowe zniszczenia substancji murowej, które się pogłębiają. Widoczne są otwory po zdemontowanych kratkach. Dotyczy to głównie detali ceglanych, parapetów zewnętrznych i opasek okiennych. Pierwotnie ceglane parapety zewnętrzne wtórnie pokryte są zaprawami cementowymi, w wielu wypadkach dodatkowo zabezpieczone nowymi parapetami z blachy. W miejscach szczególnie narażonych na zawilgocenia np. na poziomie opaski betonowej zewnętrznych występują miejscowo zielone naloty mikroorganizmów. W partii przyziemia zauważalne są zabielenia związane z zasoleniem muru. Na elementach ceglanych wtórne wymalowania. Widoczne są mniejsze i znaczne ubytki cegieł, łuszczenia i ich pudrowanie. Czerwone spoiny nieco zagłębione, opracowane płasko. Miejscowo wypłukane. Występują dość liczne niestaranne uzupełnienia wyprawami cementowymi i gipsowymi. Tynki wapienno-piaskowe miejscowo odparzone, odspojone, z ubytkami do muru. Wyprawy malarskie z przetarciami, łuszczeniem miejscowym, uszkodzeniem. Miejscowe zawilgocenia.

4.1.2. Ogrodzenie

Stan zachowania ogrodzenia jest niedostateczny. W części zachodniej w jednym z przęseł widoczne jest zamurowanie wtórnego otworu po furtce. Zauważalne są znaczne ubytki lica ceglanego i substancji murowej. Zniszczenia w obrębie słupów. Metalowa brama wjazdowa od strony północnej jest wtórna, zachowana w prawie dobrym stanie. Wyprawy tynkowe w znacznej mierze są wtórne, od strony wewnętrznego dziedzińca z grubymi warstwami cementowych tynków. Farby łuszczą się, widoczne są zawilgocenia i wykwity glonów, mchów i porostów. Betonowe zwieńczenie przęseł miejscowo jest spękane.

4.1.3. Stolarka otworowa

Z najstarszej stolarki drzwiowej zachowało się nadświetle w ryzalicy elewacji północnej. Zachowane jest w stosunkowo dobrym stanie. Pokryte grubymi nawarstwieniami farb. Dwie pary drzwi z elewacji wschodniej są wtórne, przypuszczalnie z 2 poł. XX w. Pokryte łuszczącą farbą. Widoczne są różnice w ościeżach i częściowe braki detalu w opaskach.

4.2. WSKAZANIE OCZEKIWANYCH EFEKTÓW PRAC

Podstawowym założeniem konserwacji jest przywrócenie dobrego stanu technicznego i estetycznego obiektu. Celem planowanych prac powinno być powstrzymanie procesów destrukcji elewacji budynku i ogrodzenia oraz podniesienie jego walorów estetycznych i historycznych poprzez przywrócenie wyglądu zewnętrznego zbliżonego do fazy kiedy powstała dobudówka i ogrodzenie.

4.3. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH - wskazanie przewidzianych do wykonania czynności, z podaniem metod, materiałów i technik

4.3.1 Opis przewidzianych do wykonania czynności

Elewacje

Przed przystąpieniem do prac należy usunąć wszystkie zbędne kable i urządzenia techniczne z elewacji. Anteny i klimatyzatory uporządkować. Szczeliny w murze należy przemurować. Zdemontować blaszane parapety. Detale w miejscach odspojen należy rozebrać i oczyścić,

luźne elementy podkleić. Uszkodzone kształtki detali ceglanych należy wymienić na nowe na wzór istniejących. Wtórne uzupełnienia cementowe delikatnie usunąć nie uszkadzając lica elewacji, ubytki uzupełnić zaprawą do cegły elewacyjnej. Tynkowane części elewacji należy poddać renowacji, wykonując prace konserwatorskie. Powinno się uporządkować i pozostawić tylko niezbędne tablice informacyjne.

Ogrodzenie

Zwieńczenie słupów oczyścić. Poszczególne kształtki przemurować bezpośrednio na poszczególnych detalach ogrodzenia z zachowaniem oryginalnej formy. Spoinę dobrać do oryginału pod względem formy, koloru i uziarnienia. Po usunięciu luźnych fragmentów tynku wykonać uzupełnienia odpowiednią zaprawą. Na zwieńczeniu słupów wykonać zabieg strukturalnej (na głębokość minimum 3 cm) impregnacji i hydrofobizacji odpowiednim preparatem krzemooorganicznym. Betonowe zwieńczenie ogrodzenia po oczyszczeniu i wzmocnieniu pęknięć uzupełnić odpowiednią masą. Powierzchnię zabezpieczyć.

Stolarka otworowa

Proponuje się zachowanie nadświetla najstarszej nie zachowanej stolarki drzwiowej w elewacji północnej oraz młodszych chronologicznie drzwi bocznych w elewacji wschodniej. Po zdemontowaniu części ruchomych, na pozostałych elementach wykonać prace in situ. Wykonać zabiegi biobójcze. Następnie usunąć nawarstwienia malarskie. Uzupełnić ubytki formy, przywrócić opaski przy ościeżach w przypadku stwierdzenia ich braków. Pomalować zgodnie z proponowaną kolorystyką, a na nadświetlu przywrócić pierwotną kolorystykę.

4.3.2. Elementy tynkowane

1. Usunięcie kabli, elementów metalowych itp. szpecących zabytek. W przypadku konieczności np. pozostawienia kabli ukrycie ich w tynkach w odpowiednich zabezpieczeniach np. rurki osłonowe.
2. Dezynfekcja miejsc zakażonych mikroorganizmami roślinnymi specjalistycznym środkiem np. Fungan Neu firmy Remmers, Algicid Plus firmy Keim.
3. Usunięcie mechanicznie zdegradowanych, zagrzybionych i zasolonych luźnych oraz odspojonych partii tynku oraz osłabionych fug.
4. Usunięcie wtórnych łat cementowych.
5. Oczyszczenie mechaniczne powierzchni ścian z pyłów i zabrudzeń.
6. Oczyszczenie powierzchni z łuszczących się farb na sucho i mokro (metoda pary wodnej pod kontrolowanym ciśnieniem).
7. Ewentualne wzmocnienie i stabilizacja pęknięć rozdzielonych fragmentów muru z zastosowaniem np. rozwiązania systemowego firmy Helifix. System ten polega na wprowadzeniu (wwierceniu i wklejeniu) w ścianę specjalnych prętów o konstrukcji spiralnej ze stali nierdzewnej.
8. W przypadku większych ubytków podłoża murowego, po okresie stabilizacji wilgotnościowej, należy wykonać przemurowanie np. na bazie wapna trasowego Tubag Trass Werksteinmortell albo KEIM Porosan Trass Zementputz.
9. Uzupełnienie spoin, po uprzednim ich oczyszczeniu, zaprawą wapienno-cementowo-piaskową lub gotową zaprawą np. Funcosil Fugenmörtel firmy Remmers.
10. Ściany zewnętrzne przyziemia, w razie konieczności, należy oczyścić mechanicznie z zasoleń. Następnie zastosować systemem tynków renowacyjnych proponowany CERESIT- tynk podkładowy CR 61 i tynk renowacyjny CR 62 lub odpowiednio KEIM Porosan Trass Zementputz i Sanierputz.
11. Wzmocnienie zdeintegrowanych strukturalnie zachowanych na ścianach warstw wypraw tynkarskich detalu architektonicznego, gruntowanie preparatem krzemianowym np. KEIM Spezial Fixativ.

12. Naprawa spękań statycznych, wypełnienie szczelin metodą iniekcji zaprawą trasową np. KEIM Trass Zementputz z dodatkowym wzmocnieniem uzupełnień prętami z włókna węglowego np. Sika Flex, licowanie ubytków warstwy wypraw tynkarskich zaprawą np. KEIM Deckputz Historisch Fein i KEIM Universalputz, wykonanie uzupełnienia na siatce pancernej z włókna węglowego.
13. W uzupełnieniach powtórzenie faktury wypraw tynkarskich na ścianie i detalu architektonicznym. Wskazane jest zastosowanie tynków zbliżonych kolorem i uziarnieniem do oryginalnych. Proponowany tynk z traselem Funcosil Historic-Putz firmy Remmers lub Tubag Trass-Kalk lub KEIM Kalkputz Fein lub zaprawa wapienna KEIM Kalkputz Grob lub wapienno-cementowa renowacyjna zaprawa cienkowarstwowa KEIM Universalputz Fein w zależności od rodzaju ubytków.
14. Nałożenie powłoki gruntującej przed zastosowaniem odpowiednich farb tej samej firmy.
15. Wykonanie warstwy malarskiej charakteryzującej się dobrą adhezją do podłoża, paroprzepuszczalnością, matową powierzchnią, światłotrwałością i dużą odpornością na działanie czynników atmosferycznych. Proponowane użycie farby silikatowej zewnętrznej (krzemianowej lub polikrzemianowej) np. firmy Keim lub Kabe. Malowanie zgodnie z projektowaną kolorystyką.

4.3.3. Elementy ceglane

1. Usunięcie roślinności. Do zniszczenia roślin wrośniętych wykorzystać preparaty biobójcze np. Rundup Max.
2. Ręczne oczyszczenie lica cegieł poprzez szczotkowanie z powierzchniowych zabrudzeń.
3. Odkazenie biologiczne oczyszczonych ścian np. preparatem firmy Remmers -Alkutex albo Imprägnierung BFA lub Keim Algicid Plus lub StoPrim Fungal czy Lichenicida.
4. Usunięcie mechaniczne luźnych uszkodzonych spoin na głębokość ok. 2 cm, fragmentów zdeintegrowanych cegieł i wtórnych wadliwych uzupełnień cegieł i spoinowania. Wytypować najbardziej zniszczone i zasolone cegły ze spoiną włącznie do wymiany. Zabieg należy wykonać z największą ostrożnością, bez uszkodzania cegieł.
5. Oczyszczenie muru z farb metodami chemicznymi wspomaganymi gorącą wodą pod ciśnieniem. Można stosować preparaty do usuwania przemałowań, np. AGE firmy Remmers lub inne, po wykonaniu prób. Unikać preparatów zwiększających zasolenie, np. zawierających wodorotlenki.
6. Oczyszczanie powierzchni muru z nawarstwień metodą mokrą, z wykorzystaniem HF lub fluorku amonu. Zabiegi wykonywać w dni słoneczne, przy użyciu gorącej wody. Usuwanie nawarstwień można wspomagać innymi metodami, np. parą wodną, pod warunkiem przeprowadzenia prób.
7. Odsalanie w wymagających tego partiach metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska np. kompresy ligninowe wysychające lub z mieszaniny bentonitu.
8. Wzmocnienie strukturalne cegieł i zapraw ze szczególnym uwzględnieniem tych fragmentów, które są pozbawione spieku licowego. Te partie należy poddać wzmocnieniu nawet do 20 mm impregnatem hydrofilnym opartym na estrach kwasu ortokrzemowego np. preparatem Funcosil Steinfestiger OH firmy Remmers, Histolith Steinfestiger firmy Caparol lub Silex OH firmy Keim lub Steinfestiger OH firmy Wacker-Chemie. Impregnacja nie może powodować jakichkolwiek zmian estetycznych elewacji.
9. Podklejanie złuszczeń i sklejanie pęknięć w ceglach. Stosować dyspersje wodne żywicy o właściwościach klejących, np. Primal AC33.

Dokumentacja chroniona Prawem Autorskim Dz. U. Nr 24 poz. 83 z 23.02.1994 r.
WSZELKIE ZMIANY, POWIELANIE, UDOSTĘPNIANIE OSOBOM TRZECIM BEZ ZGODY AUTORÓW ZABRONIONE

10. Flekowanie (tzw. „cerowanie” wątku) muru ceglanego oryginalną rozbiórkową cegłą lub nową ceramiczną cegłą o zbliżonych parametrach na zaprawie renowacyjnej np. Grund-Putz WTA firmy Remmers. Większe ubytki cegieł należy zrekonstruować flekami ceramicznymi lub odpowiednimi kształtkami, osadzonymi na mrozoodporny klej mineralny np. Knauf Flexkleber.
11. Uzupełnianie drobnych ubytków cegieł kitem mineralnym sztucznej cegły np. z zastosowaniem zaprawy np. Restauriermörtel SK firmy Remmers, StoDeco Reno, Steinersatzmasse NSR Tubag, Oposan TrassMörtel Optolith (do ewentualnych zbrojeń uzupełnień należy używać drutu ze stali nierdzewnej). Opracować powierzchnię cegły na wzór oryginału.
12. Ceglano lico z uzupełnieniami ewentualnie scalić kolorystycznie techniką laserunkową przez topowanie np. używając naturalnych pigmentów ziemnych firmy Kremer ze spoiwem Funcosil LA firmy Remmers lub zastosowaniem farb silikatowych np. Restaurolasur firmy KEIM, Remmers, Kabe.
13. Renowacja i rekonstrukcja spoin w pierwotnym kształcie pomiędzy cegłami zaprawą barwioną w masie na kolor spoin oryginalnych, o odpowiednim uziarnieniu np.: zaprawą na bazie wapna trassowego i konfekcjonowanych kruszyw lub gotowymi jak Fugenmörtel firmy Remmers, Tubag Trass-Kalk- Fugensaniermörtel, StoTrass Fuge, Optosan TrassFuge firmy Optolith, PCI Carrafug. Spoiny należy wykonywać w takiej formie by minimalizować negatywny wpływ „pólek” występujących pomiędzy poszczególnymi cegłami w związku z zaleganiem wody, śniegu.
14. W razie konieczności wykonać końcową impregnację wzmacniającą watek ceglany preparatem krzemorganicznym - preparatem Funcosil Steinfestiger OH firmy Remmers, Histolith Steinfestiger firmy Caparol lub Silex OH firmy Keim lub Steinfestiger OH firmy Wacker-Chemie, przy czym należy zastosować preparat użyty wcześniej do wstępnego wzmocnienia wątku.
15. Wykonanie hydrofobizacji muru zewnętrznego po uzyskaniu stabilizacji wilgotnościowej cegły, z zastosowaniem małącząsteczkowych impregnatów krzemorganicznych w roztworach rozpuszczalnikowych przy pomocy preparatu np. Funcosil SNL firmy Remmers metodą powlekania. Zabieg ten zabezpieczy lico muru przed bezpośrednim oddziaływaniem wody opadowej jak też zbyt szybkim zabrudzeniem ścian.
16. Ewentualne zabezpieczenie elewacji w dolnych partiach przed graffiti np. Graffiti-Schultz firmy Remmers.

4.3.4 Elementy ze sztucznego kamienia – beton

1. Dezynfekcja miejsc zakażonych mikroorganizmami roślinnymi specjalistycznym środkiem np. Fungan Neu firmy Remmers, Algicid Plus firmy Keim.
2. Usunięcie mechanicznie zdegradowanych, zagrzybionych i zasolonych luźnych oraz odspojonych partii betonu.
3. Oczyszczenie powierzchni z wtórnych nawarstwień – zapraw, solnych nacieków, zanieczyszczeń biologicznych przez czyszczenie parowo-wodne z jednoczesnym piaskowaniem co pozwoli też oczyścić ewentualne metalowe elementy zbrojenia.
4. Zabezpieczenie elementów stali zbrojeniowej przed korozją przy pomocy farby antykorozyjnej np. Icosit-Proxicolor produkcji Sika Chemie GmbH.
5. Przeżyłowanie pęknięć zaprawy.
6. Uzupełnienie grubowarstwowych ubytków betonu przy użyciu zaprawy np. Ausbesserungsmörtel grob firmy Remmers.
7. Wypełnienie pęknięć i powierzchniowych ubytków betonu np. w systemie zapraw PCC-Mörtel firmy Remmers.

8. Wykonanie scalenia kolorystycznego betonu za pomocą np. farb polikrzemianowych produkcji firmy Kabe Novalit L.
9. Zabieg impregnacji wodoodpornej i wzmacniającej strukturę kamienia np. preparatem SARSIL W lub Deiterol S zabezpieczającym przed wymywaniem kruszywa i karbonatyzacją spoiwa.

4.3.5. Elementy drewniane

1. Demontaż skrzydeł i innych elementów ruchomych.
2. Prace renowacyjne ościeżnic, opasek i elementów stałych „in situ”. Przy szczególnie silnej destrukcji demontaż i wymiana na nowe.
3. Oczyszczenie z kurzu i brudu.
4. Demontaż ruchomych elementów metalowych: klamki, szyldy, zamki itp.
5. Usunięcie wtórnych wypełnień.
6. Usunięcie wtórnych powłok malarskich. Mechaniczne i chemiczne usunięcie przemalowań z zastosowaniem past rozpuszczalnikowych np. firmy Sikkens, Scansol, Remosol AM, Profit, Alkutex Abbeizer firmy Remmers. Można również zastosować metodę termiczną z zastosowaniem nowoczesnych narzędzi, ze szczególną ostrożnością.
7. Dezynfekcja i miejscowa dezynsekcja np. Xirein firmy Bresciani.
8. Wzmocnienie osłabionych fragmentów np. miejscowa impregnacja drewna proponowany Paraloid B-72.
9. Uzupełnienie ubytków drewna – fleki z wysezonowanego drewna tego samego lub zbliżonego parametrami gatunku, w przypadku mniejszych ubytków uzupełnienia z zastosowaniem kitów drzewnych np. firmy Sikkens, firmy Tikkurila Colowood.
10. Rekonstrukcja silnie zniszczonych lub brakujących elementów na wzór zachowanych.
11. Dopasowanie wypaczonych i odkształconych elementów drewnianych, sklejenie pękniętych listew, desek.
12. Wyrównanie, szlifowanie powierzchni.
13. Zabezpieczenie drewna środkami gruntującymi np. firm Sikkens Tikkurila lub Beckers.
14. Wykonanie wymalowań półmatową farbą alkidową np.: firm Tikkurila, Beckers, Sigma, mazerowanie odpowiednio dobranymi farbami do wykonywania powłok imitujących drewno. Malowanie zgodnie z pierwotną kolorystyką ustaloną na podstawie badań.
15. Oczyszczenie oryginalnych elementów metalowych z powłok malarskich np. z zastosowaniem past rozpuszczalnikowych.
16. Zabezpieczenie elementów metalowych podkładem antykorozyjnym np. firmy Caparol – Capacryl PU-Vorlack, następnie odpowiednią powłoką do wymalowań wewnętrznych np. firmy Tikkurila.
17. Wymiana i ujednolicenie klamek i szyldów.
18. Montaż nowego szklenia w przypadku wystąpienia takiej potrzeby.
19. Montaż drzwi w budynku.

Dokumentacja

Opracowanie kompleksowej dokumentacji konserwatorskiej powykonawczej fotograficznej i opisowej.

Uwagi końcowe

- Przed przystąpieniem do prac i wybraniem produktów konieczne są konsultacje z przedstawicielem firm specjalizujących się w materiałach konserwatorsko-budowlanych. Wskazane jest korzystanie z systemów katalogowych materiałów oferowanych przez firmy.
- Roboty prowadzić zgodnie z wytycznymi zawartymi w opisie technologicznym.
- Prace remontowe i konserwatorskie elewacji można wykonywać wyłącznie w odpowiednich warunkach temperaturowo-wilgotnościowych, w temperaturach powyżej +5 C, zwyczajowo w okresie od kwietnia do października.
- Prace remontowo-restauratorskie powinny zostać przeprowadzone przez doświadczoną firmę budowlaną gwarantującą wysoką jakość wykonywanych robót.
- Dopuszczalne jest zastosowanie materiałów zbliżonych parametrami do proponowanych w powyższych programach konserwatorskich.